

ביאורים

המדרגה השלישית והעליונה ביותר ביראת ה' היא יראת החטא. יראת שמיים זו אינה כמו הראשונה - יראה מפני העונש הבא בעקבות החטא, אלא יראה מפני החטא עצמו. הדבר דומה לשני אנשים שאינם רוצים לפגוע בחברם הטוב, הראשון אינו רוצה לפגוע בו כי הוא פוחד מהתגובה שתגיע בעקבות פגיעתו. הוא יכול להעליבו בחזרה או לפגוע בו כתגובה למעשיו. גם השני לא רוצה לפגוע בחברו, אך מסיבה שונה לחלוטין. גם הוא פוחד, אבל הפחד שלו הוא מפני הפגיעה עצמה ומה הוא יכול לעולל חלילה לחברו. הוא יודע עד כמה עלבון הוא דבר חמור וכמה הוא יכול להשפיע לרעה על חברו, ולכן הוא נמנע מלפגוע ברגשותיו. הראשון נמנע מהפגיעה בגלל סיבה טכנית בלבד, ואם היא הייתה נעלמת אולי הוא היה פוגע בחברו. השני, לעומת זאת, הבין דבר עמוק מאוד, הוא הבין שיש לעלבון שלו כוח להרע, וזה מעשה שאסור לעשותו.

כך גם יראת החטא, הירא את ה' במדרגה זו אינו חוטא לא מחמת פחד אלא משום שהוא מתעב את החטא עצמו. הוא רואה עד כמה מעשה החטא רע ומכוער, ואין בו שום דבר טוב ולא תועלת אמיתית. לכן אדם כזה נזהר ממש מלעשות עברות, ומתבונן ללא הרף במעשיו כדי לראות אם יש מקום שבו יוכל להיכשל חלילה, ואם יש דבר שבו עליו להיזהר יותר.

מדרגה זו של יראת שמים בנויה על יראת הרוממות עליה למדנו אתמול, והיא גבוהה ממנה. יראת הרוממות באה לידי ביטוי בזמן שאדם עובד את הקב"ה. אדם עושה את כל עבודתו לה' יתברך, כמו תפילה, לימוד תורה וגמילות חסד, מתוך כוונה שלמה ואמיתית. לעומת זאת יראת החטא היא בכל מעשיו ודרכיו של האדם בעולם, ולא רק בזמן עבודת ה'.

הרחבות

• יראה באיזון נכון

שְׁתֵּיהֶּנּוּ עַל פְּנֵי תְּמִיד וְלֹא תְּסוּר מִמֶּנּוּ. הרמח"ל כאן מתאר את יראתו המתמדת של החסיד. את חשיבותה של יראה זו מבאר הרב קוק: "צריך שיהיה מוטבע באדם גודל עוצם חובתו בעבודת ה', בעשות הטוב וקדושת המעשים והדרכים, והישרת הדיעות והמידות בציור בהיר מאוד, עד שיבורר לו שאם גם יהיה משתדל בכל כחו לרדוף אחר הטוב והצדק, בכל זאת רחוק הדבר הוא שיצא באמת ידי חובתו הגמורה. ועל כן כך היא מדתן של צדיקים שהם משקיפים על עצמם כמקצרים בצדקה ומעשים טובים". הרב קוק מסייג את הדבקות במידה זו: "עם כל זאת אין טוב לאדם שמידה זאת תפעול עליו יותר מדאי, עד שתדריכהו מנוחה ותגזול ממנו ששוננו ושמחתו ושלוות נפשו, בהשגתו בשכל, בתורה ובכל מדה טובה ומעגל טוב". על פי זה הוא מבאר את מצוות וידוי מעשרות, בה על האדם להדגיש את מה שהצליח בו, ולא את מה שהחסיר: "לפרקים תמצא תועלת לעבדי ה' ישיר דרך גם כן בווידי המצוות, למען ישמח בהם בלבבו ויחזק ארחות חייו בדרך ה'. על כן הוקבעה מצוות וידוי עם מצוות הפרשת המתנות המחוייבות (תרומות ומעשרות)" [עין איה, מעשר שני טו].

יראת הרוממות -
בשעת המעשה.
יראת החטא -
בכל עת

וְהִנֵּה רֹאֵה הַיַּחֲסִי הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין יִרְאָה זֹה וְיִרְאָת הַרֹמְמוֹת שֶׁזִכְרָנוּ. כִּי הַתְּכִלִּית בְּשִׁנְיָהֶם שְׂלָא לַעֲשׂוֹת דְּבָר נֶגֶד רוּם כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ. אֲמָנָם הַהֶבְדֵּל שֶׁבֵּינֵיהֶם, שֶׁבְּעֵבֹרוֹ תִּחְשָׁב כְּמִין אַחֵר וּבְשֵׁם אַחֵר תִּקְרָא, הוּא, כִּי יִרְאָת הַרֹמְמוֹת הִיא בְּשַׁעַת הַמַּעֲשֵׂה אוֹ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה אוֹ בְּפִרְק הָעֵבֶרָה, דְּהִינּוּ, אוֹ בְּשַׁעַת שֶׁהוּא עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל אוֹ עוֹבֵד, שְׂאֵז יִבּוֹשׁ וַיִּכְלַם יִרְעֵשׁ וְיִרְעַד מִפְּנֵי רוּם כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, אוֹ בְּשַׁעַת שֶׁמִּזְדַּמְּנֹת עֲבָרָה לְפָנָיו וְהוּא מְפִיר בָּהּ שֶׁהִיא עֲבָרָה, שֶׁיַּעֲזֹב מִלַּעֲשׂוֹתָהּ לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה דְּבָר לְמִרוֹת עֵינָיו כְּבוֹדוֹ חֶסֶד וְחֵלְלָהּ.

אִךְ יִרְאָת הַחֲטָא הִיא כְּכֹל עֵת וּבְכֹל שַׁעַת, שֶׁהִנֵּה כְּכֹל רָגַע הוּא יִרָא פֶּן יִפְשֵׁל וְעֲשֶׂה דְּבָר אוֹ חֲצִי דְּבָר שִׁיְהִי נֶגֶד כְּבוֹד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל כֵּן נִקְרָאת יִרְאָת חֲטָא כִּי עֲקָרָה יִרְאָה מִן הַחֲטָא שְׂלָא יִכְנַס וְיִתְעַרֵּב בְּמַעֲשָׂיו מִחֲמַת פְּשִׁיעָה וְהִתְרַשְׁלוֹת אוֹ מִחֲמַת הָעֵלֶם, יְהִיָּה בְּאִיזָה דְרָף שִׁיְהִי. וְהִנֵּה עַל זֶה נֶאֱמָר (משלי כח, יד), "אֲשֶׁרִי אֲדָם מִפְּחַד תְּמִיד", וּפְרָשׁוֹ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה (ברכות ס ע"א), "הֵהוּא בְּדַבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב", כִּי אִפְלוּ בְּשַׁעַת שֶׁאִינּוּ רֹאֵה הַמְּכֻשָׁל לִנְגַד עֵינָיו צָרִיף שִׁיְהִי לְבוֹ חֶרֶד בְּקִרְבוֹ, פֶּן טְמוֹן הוּא לְרַגְלָיו וְהוּא לֹא נִשְׁמָר. וְעַל יִרְאָה זֹאת אֶמַר מִשֶּׁה רַבְּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם (שמות כ, יז), "וּבְעֵבֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנִיכֶם לְבִלְתִּי תַחֲטְאוּ".

כִּי זֶה עֲקָר הַיִּרְאָה, שִׁיְהִי הָאָדָם יִרָא וּמִזְדַּעְזַע תְּמִיד, עַד שְׂלָא תְּסוּר יִרְאָה זֹה מִמֶּנּוּ, כִּי עַל יְדֵי זֶה וְדָאֵי לֹא יְבוֹא לִיְדֵי חֲטָא, וְאִם יְבוֹא - כְּאִנְסֵי יִחְשָׁב. וְיִשְׁעִיָּהוּ אֶמַר בְּנִבְאוֹתָו (ישעיה סו, ג), "וְאֵל זֶה אֲבִיט - אֵל עֵינֵי וְנִכְה רוּחַ וְחֶרֶד עַל דְּבָרֵי". וְדוּד הַמְּלַף הַשְּׁתַּבַּח בְּזֶה וְאֶמַר (תהלים קיט, קסא), "שְׂרִים רַדְפוּנֵי חֲנָם וּמִדְּבָרָךְ פָּחַד לְבִי".

וּכְבָר מִצְאָנוּ שֶׁהַמְּלַאָכִים הַגָּדוֹלִים וְהַרְמִים חֲרָדִים וְרוֹעֲשִׁים תְּמִיד מִפְּנֵי גְאוֹת ה', עַד שֶׁאֶמְרוּ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה בְּמִשַׁל חֲכָמָתָם (הגיגה יג ע"ב), "נִהַר דִּינִירוֹ מִהִיכָן יוֹצֵא? - מִזְעַתְנָן שֶׁל חִיּוֹת", וְהוּא מִפְּנֵי הָאִימָה אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם תְּמִיד מְרוֹמְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, פֶּן יַעֲדְרוּ דְּבָר קִטְן מִן הַכְּבוֹד וְהַקְּדוּשָׁה הָרְאוּי לְפָנָיו, וּבְכֹל שַׁעַת שֶׁנִּגְלִית הַשְּׂכִינָה עַל אִיזָה מְקוֹם שִׁיְהִי, כְּבָר רַקֵּד וְרוֹעֵשׁ וְרָגַז, הוּא מֵה שֶׁאֶמַר הַכְּתוּב (תהלים סח, ט), "אֶרְץ רַעֲשָׁה אֶף שָׁמַיִם נִטְפוּ מִפְּנֵי אֱלֹהִים". וְאֶמַר, (ישעיה סג, ט) "לֹא קָרַעַת שָׁמַיִם יִרְדַּת מִפְּנֵי הַרִים נָלוּ". כִּלְ-שֶׁכֶּן בְּנֵי הָאָדָם שֶׁרְאוּ שִׁיְרָגְזוּ וְיִרְעֵשׁוּ בִּדְעָם שֶׁלְפָנֵי ה' הֵם עוֹמְדִים תְּמִיד, וְנִקַּל לָהֶם לַעֲשׂוֹת אִיזָה דְּבָר שֶׁאִינּוּ לְפִי רוֹמְמוֹת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְהוּא מֵה שֶׁאֶמַר אֱלִיבֵי לְאִיּוֹב (איוב טו, יד-טו), "מֵה אֲנֹשׁ כִּי יִזְכָּה, וְכִי יִצְדַק יִלּוֹד אֲשֶׁה, הֵן בְּקִדְשׁוֹ לֹא יֵאֱמִין, וְשָׁמַיִם לֹא זָכוּ בְּעֵינָיו". וְאֶמַר (שם ד, יח-ט), "הֵן בְּעֵבְדֵי לֹא יֵאֱמִין וּבְמִלְאָכָיו יִשִּׁים תְּהַלְּהוּ, אֶף שֶׁכִּנֵּי בְּתֵי חֲמוֹר וְגו'". כִּי הִנֵּה עַל כֵּן צָרִיף וְדָאֵי שִׁיְחַרַּד תְּמִיד וְיִרְעֵשׁ כָּל הָאָדָם, וּכְמִאֶמַר אֱלִיהוּא (שם לו, א-ב), "אֶף לְזֹאת יִחַרַּד לְבִי וְיִתֵּר מִמֶּקוֹמוֹ שֶׁמַּעוּ שְׁמוֹעַ בְּרָגַז קוֹלוֹ" וְגו'. זֹאת הִיא הַיִּרְאָה הָאֲמִתִּית שֶׁרְאוּ לְאִישׁ הַחֲסִיד שֶׁתִּהְיֶה עַל פְּנֵי תְּמִיד וְלֹא תְּסוּר מִמֶּנּוּ.

הַיַּחֲסִי - הדמיון. **יִרְאָה זֹה** - יראת חטא. **הָעֵלֶם** - שכחה. **הֵהוּא בְּדַבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב** - פסוק זה מתייחס לפחד ולזהירות בקיום המצוות. **טְמוֹן הוּא** - המכשול. **נִהַר דִּינִירוֹ** - נהר של אש. **חִיּוֹת** - סוג מלאכים. **וְרָגַז** - מפחד. **בְּקִדְשׁוֹ** - המלאכים. **וּבְמִלְאָכָיו יִשִּׁים תְּהַלְּהוּ** - ה' לא שם למלאכים אור עצמי, אלא בתלות לרצונו.